

Groenblauwe kernvernieuwing

HEDWIG TRUYTS (TEAM VLAAMS BOUWMEESTER)

Water als centraal thema bij de vernieuwing van het centrum: zowel de stad Halle als de gemeente Wevelgem gaan de uitdaging aan. De noodzakelijke vervanging van de sporthal en het ontmoetingscentrum was in beide gemeenten de aanleiding om een integrale ontwerpopdracht uit te schrijven waarin de relatie en verweving tussen water, gebouw, landschap en publieke ruimte centraal staan. Het Team Vlaams Bouwmeester werd ingeschakeld om via de Open Oproep interdisciplinaire ontwerpteams aan boord te krijgen. De twee opdrachten werden tegelijkertijd gepubliceerd en vertonen opvallend veel gelijkenissen.

62 |

In 2021 besliste de stad Halle om de vernieuwing van sporthal De Bres in te zetten als hefboom voor een veel breder stadsvernieuwingsproject. In samenwerking met het team van de Vlaams Bouwmeester werd een ontwerpopdracht uitgeschreven voor de opmaak van een stedenbouwkundig inrichtingsplan, een landschapontwerp en de bouw van een sporthal. Een uitgebreid

vooronderzoek resulteerde in een ontwerpvraag met heldere ambities en uitgangspunten. De kiem voor deze ontwerpopdracht werd al gelegd in 2017, toen de stad aan ontwerp bureau Omgeving de opdracht gaf om een stedenbouwkundige en landschappelijke visie uit te tekenen onder de naam 'landschapspark Halle'. Daarin spreekt de stad duidelijk de ambitie uit om de Zennevallei te her-

Open oproepen voor Halle en Wevelgem

waarden en de omgeving van de waterloop te transformeren tot een langgerekt landschapspark. Een van de strategische plekken in deze visie is de omgeving van sporthal De Bres die de stad graag wil omtoveren tot een geïntegreerd parklandschap met ruimte voor water, sport, recreatie en natuur. Een van de speerpunten wordt het opnieuw openleggen van de Zenne.

In Gullegem werd de vraag naar een nieuw ontmoetingscentrum (OC) door het lokaal bestuur van fusiegemeente Wevelgem aangegrepen om de dorpskern grondig te transformeren. Eerst kwam er een ontwerp onderzoek – uitgevoerd door Blauwdruk Stedenbouw – naar de preferentiële locatie en oriëntatie van het nieuwe OC. Hieruit bleek dat dit project veel meer kan zijn dan een architecturaal hoogstandje. Een slimme inplanting kan de gangmaker worden voor de realisatie van een aantrekkelijke publieke ruimte en biedt kansen om de ingekokerde Heulebeek weer zichtbaar te maken. Deze voorstudie overtuigde de gemeente om een integrale studieopdracht te publiceren voor zowel het bouwen van een nieuw ontmoetingscentrum als voor de aanleg van een centrumplein, het openleggen en herinrichten van de Heulebeek en het opwaarderen van enkele centrale groenzones.

Vlaamse Milieumaatschappij als partner

Het openleggen van een waterloop is meer dan een ruimtelijk ontwerpvragestuk. Het vraagt ook technische en infrastructurele kennis. Reden te meer om voor beide opdrachten een samenwerkingsovereenkomst af te sluiten met de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM), die zich profileert als een oplossingsgerichte partner voor een klimaatbestendige leefomgeving. Klimaatadaptatie, droogtemaatregelen en werken aan groenblauwe netwerken zijn dan ook verankerd in haar missie. De VMM werd van het begin af aan betrokken om de trajecten mee in goede banen te leiden. Als beheerder van de waterlopen zal de maatschappij bovendien de nodige financiële ondersteuning bieden.

In Halle liet de VMM voorafgaandelijk een studie uitwerken om de inpassing van een nieuwe Zennekoker onder het kanaal Brussel-Charleroi te onderzoeken. De VMM zal deze infrastructurele ingreep in de toekomst ook verder begeleiden. Het openleggen van de Heulebeek, een zijrivier van de Leie, is

Gullegem-groeiscenario

minder complex. Hier legt de VMM vooral de focus op de belevingswaarde en de landschappelijke waarde van de waterloop en de directe omgeving ervan. Aangezien de waterlopen in beide gemeenten sporadisch een sterk fluctuerend waterpeil kennen, zal daar in ontwerp en aanleg terdege rekening mee moeten worden gehouden. Uiteraard moet het risico op overstromingschade worden beperkt. Daarnaast is er ook de vraag naar enige vorm van beleefbaarheid, zowel bij hoog als bij laag waterpeil. Bovendien is een weloverwogen materiaalkeuze nodig in functie van veiligheid, onderhoud en beheer.

Water op het voorplan, auto op de achtergrond

In beide ontwerp opdrachten wordt het openleggen van de waterloop gezien als een uitgelezen kans om in te zetten op de belevings- en verblijfskwaliteit van het centrum. Zowel in Halle als in Gullegem wordt vandaag het uitzicht gedomineerd door geparkeerde wagens en veel verharding. Beide opdrachtgevers willen het in de toekomst beter doen en de ruimte vrijmaken voor aangename verblijfsplekken, actieve mobiliteit, groen en water.

Een van de belangrijke ontwerpvragestukken was in beide opdrachten een groene en klimaatbestendige inrichting van de publieke ruimte die niet alleen helpt om overlast en schade door hevige buien te beperken, maar ook overtollig water kan bufferen en hitte kan temperen. Welgekozen beplanting kan ervoor zorgen dat de biodiversiteit toeneemt. Zo scheidt men meteen ook een omgeving waar het veel aangener is om te wonen en te wandelen.

Halle - buitenkant sportgebouw
BEL architecten, CRIT./Peter Swinnen, Greisch, Stream and River Consult, Tijd en Vlijt.

Halle - interieur sportgebouw
BEL architecten, CRIT./Peter Swinnen, Greisch, Stream and River Consult, Tijd en Vlijt.

In Halle werd de vraag beantwoord met een ontwerpvoorstel waarin een meanderende Zenne met brede toegankelijke oevers een centrale rol krijgt in het landschapspark. De tot de verbeelding sprekende oplossing werd geformuleerd door ontwerpteam BEL architecten, CRIT./Peter Swinnen, Greisch, Stream and River Consult en Tijd en Vlijt, dat als laureaat van de Open oproep werd aangeduid. De ontwerpers laten zich inspireren door de meanderende rivierpatronen die te zien zijn ter hoogte van de meer natuurlijke delen van de Zenne, zowel stroomopwaarts in Tubeke als stroomafwaarts in Beersel. Dankzij die aangepaste rivierlogica ontstaat een gul en toegankelijk Zennelandschap.

Ten zuiden van het projectgebied, ter hoogte van het Albertpark, toont de Zenne zich vandaag als een diep uitgesneden rivier. Ter compensatie worden in de projectzone de nieuwe oeverprofielen getrapd uitgewerkt. Hierdoor ontstaan traag aflopende Zenneterrassen die deels toegankelijk zijn, zodat het publiek op een veilige manier dichtbij het water kan komen. Deze aanpak vraagt een sterke verlaging van de vallei, wat een biodynamisch voordeel zal opleveren. Er wordt immers ruimte gemaakt voor vernatting. Het voorgestelde meanderende verloop zorgt op zijn beurt voor sterk verschillende oevers, wat zal bijdragen aan de biodiversiteit. Er worden ook microzones gecreëerd, van stadsgroen tot meer natuurlijke en ruigere zones. Ook waterspeelzones en kindvriendelijke verblijfs- en picknickplekken krijgen een plaats. Het bovenlokaal Zennefietspad loopt soepel tussen al deze mi-

Iedere kern zijn vrije waterloop. Met een aaneenschakeling van extreem warme zomers en natte winters in het vooruitzicht lijkt het een toekomst om van te dromen.

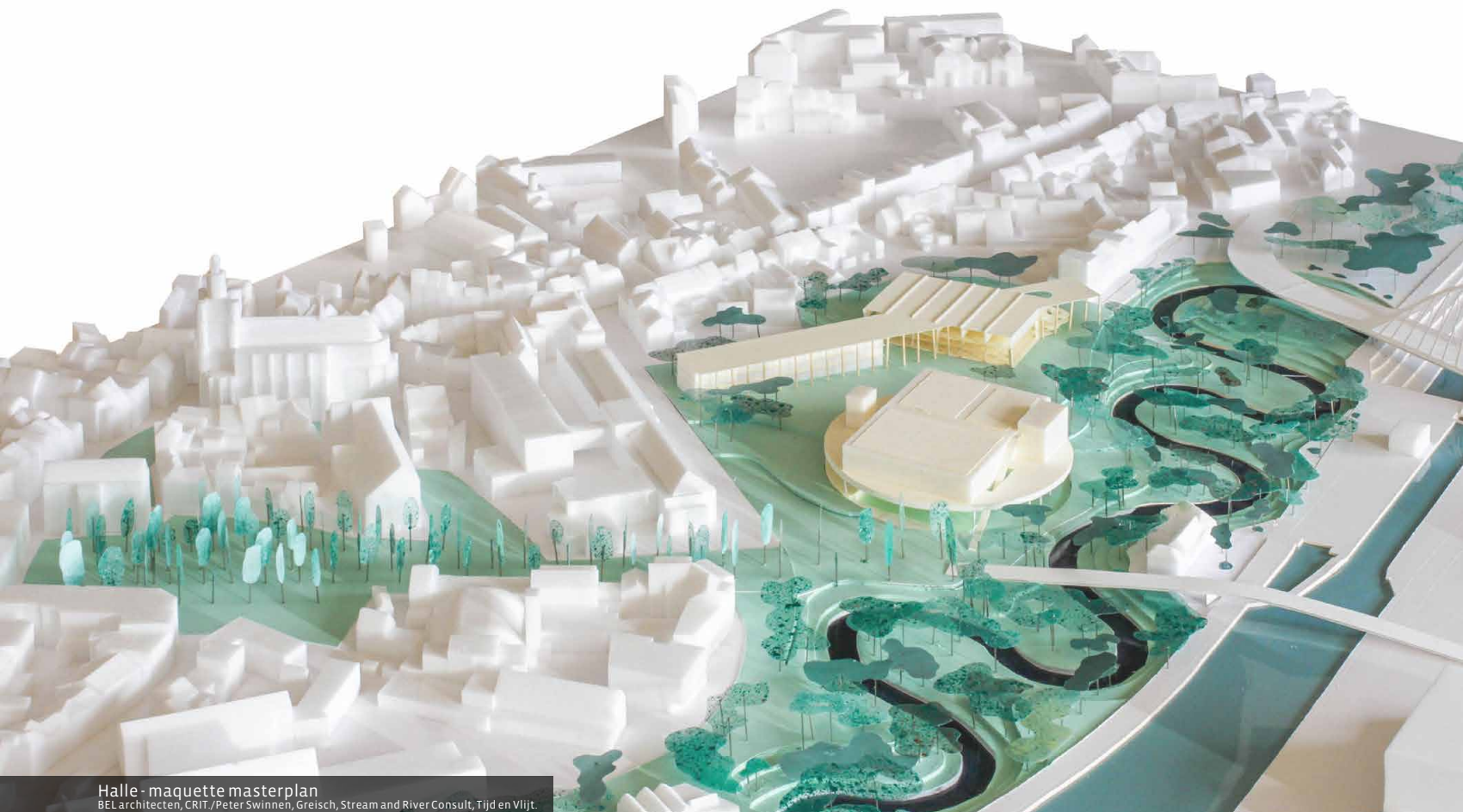
croplekken door. De robuuste en onderhoudsvriendelijke oevers zijn voorzien op het verschil tussen hoog- en laagwaterstand, dat tot twee meter kan bedragen.

Het sportgebouw wordt vrij in de omgeving geplaatst, als een alzijdige figuur die slim gebruik maakt van de topografie. De buitensportvelden krijgen een plek op of onder het dak van het sportcomplex. De bundeling van de hoogdynamische functies zorgt ervoor dat het park maximaal gevrijwaard blijft van verdere verharding, de auto wordt uit het park geweerd en zal op termijn een plek krijgen in het hoofdvolume van de huidige sporthal, die herbestemd wordt tot parkeergebouw. De toegang tot deze parking komt in het noorden aan de zijde van de Nederhembrug te liggen, zodat het park autovrij kan blijven. Het bovengrondse parkeergebouw laat op termijn tevens een realistische en genereuze herprogrammering toe, met voldoende lucht en licht, en een sterke relatie met het park en de buurt.

Ook in Gullegem wordt resoluut gekozen voor een zo natuurlijk mogelijke aanpak van de Heulebeek. Het bekroonde ontwerpteam Dierendonckblancke architecten, Okra Landschapsarchitecten en Veldhuis wil de beek een meanderend profiel geven met groene, flauwe oevers. Het nieuwe profiel zal zowel bijdragen aan een grotere waterkwantiteit als aan verbetering van de waterkwaliteit. Filterende beplanting vindt namelijk een betere voedingsbodem op de nieuwe oevers en in water met verschillende stroomsnelheden. Naast buffercapaciteit wordt ook werk gemaakt van een betere beleving. De beek is nadrukkelijk aanwezig en de belangrijkste routes bieden uitzicht op het water. De vergroening wordt overtuigend doorgetrokken tot in het centrum, waar de Sint-Amanduskerk middenin een kerktuin komt te staan.

Bovendien wordt het centrum autoluw gemaakt. Het gemotoriseerd verkeer over de beek wordt geknipt, een ranke brug maakt het fietsers en voetgangers wel mogelijk om de beek over te steken, en er wordt slim ingespeeld op de wijzigende waterstand. Het padennetwerk rondom de Heulebeek wordt zowel voorzien van 'droge voeten'-paden, die altijd toegankelijk zijn, als van seizoenspaden die soms kunnen onderlopen.

Ook in dit project krijgt het gebouw een vrije, maar doordachte inplanting die bijdraagt aan de ruimtelijke binding tussen het centrumplein en de verderop gelegen evenementenweide. Het

Halle - maquette masterplan
BEL architecten, CRIT/Peter Swinnen, Greisch, Stream and River Consult, Tijd en Vlijt.

OC begeleidt de wandeling van de kerk over het centrumplein tot aan de groenzone. Dankzij de slimme inplanting van het gebouw komt de Heulebeek centraal te liggen en wordt ze de blauwe as van de publieke ruimte. Waar mogelijk krijgt de beek ruimte om te meanderen en wordt er spelaanleiding toegevoegd. Dichter bij het centrum wordt dan weer ingezet op verblijfsmogelijkheid. Tegenover de kerk en het centrumplein geven zittrappen ruimte voor verpozing aan het water en een mooi uitzicht op het vernieuwde centrum.

Schakel binnen een breder netwerk

Beide ontwerpvoorstellen getuigen van een integrale ontwerpattitude. De relatie en verweving tussen architectuur, publieke ruimte en water staat voorop, waardoor de componenten elkaar versterken. Er worden performante groenblauwe ruimten ontworpen die nieuwe zuurstof en herkenbaarheid geven. Daarenboven worden beide ontwerpen beschouwd als een schakel in een breder geheel.

In Halle verbindt het ontwerp zich met de visie van het landschapspark Zennevallei. De ontwerpers benaderen het brede kader met een kritische blik en durven er een eigen vertaling aan te geven door de sporthal niet opnieuw in te planten aan de rand, zoals aanbevolen in het landschapsplan. Ze kiezen er daarentegen voor om het gebouw los te weken van het bebouwde weefsel en een autonome plek te geven aan de rand van de Zenne, meer in het

verlengde van het Possozplein. Zo vormt het gebouw een schakel tussen het landschapspark en het historische stadscentrum, en verankert het zich in de publieke ruimte.

De ontwerpers van het ontmoetingscentrum durven dan weer dromen van een Gullegem waarin de Heulebeek de hoofdtoon voert. Met het huidige ontwerp wordt in het centrum een groene verbinding gelegd tussen het provinciale groendomein Bergelen, gelegen op wandelafstand, en de wandel- en fietsas 'de Groene Slinger', die zich meer ten oosten van de projectzone bevindt. De ontwerpers zien echter kansen om de Heulebeek nog meer ruimte te geven. Het ontwerp is de opstap naar een klimaatbestendig Gullegem waar op langere termijn de Heulebeek weer vrij meanderend door het volledige centrum kan stromen. De oevers zijn divers en bieden ruimte aan lokale flora en fauna. De meanderende loop zorgt voor een goede doorstroming én biedt extra buffercapaciteit op momenten van hoge waterstand.

Iedere kern zijn vrije waterloop. Met een aaneenschakeling van extreem warme zomers en natte winters in het vooruitzicht lijkt het een toekomst om van te dromen. Halle en Gullegem tonen alvast dat het kan.

Meer info: Open Oproep 4201 <https://www.vlaamsbouwmeester.be/nl/instrumenten/open-oproep/projecten/004201-halle-sporthal-en-omgeving> en Open Oproep 4203 <https://www.vlaamsbouwmeester.be/nl/instrumenten/open-oproep/projecten/004203-wevelgem-ontmoetingscentrum-en-omgeving-gullegem>